

Broj predmeta: Ž-SA-06-615/15, Ž-SA-06-854/15, Ž-SA-26-13/16, Ž-BL-06-359/16
Broj preporuke: P-107/16

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske
Trg Republike Srpske br 1
78 000 BANJA LUKA

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
Dr Ante Starčevića bb
88 000 MOSTAR

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO OBRAZOVANJA I NAUKA
M O S T A R

PRIMLJENO:			
ORG. JED.	Broj	Prilog	Vrijednost
03-38	3970	16	

PREPORUKA

Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine
u vezi upisivanja predmeta „Bosanski – Bošnjački jezik“ u svjedočanstva i dačke knjižice

20.06.2016. godine

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine zaprimili su određeni broj žalbi, ali i po službenoj dužnosti otvorili istražni postupak, vezan za problem upisivanja naziva predmeta „Bosanski – Bošnjački jezik“ u svjedočanstva i đачke knjižice učenika osnovnih škola u Republici Srpskoj.

Radi se o slijedećim predmetima:

1. Ž-SA-06-615/15

Dana 24.06.2015. godine zaprimljena je žalba *Roditelja učenika bošnjačke nacionalnosti Osnovne škole „Milan Rakić“ Rudanka – Doboj*. U žalbi se ističe da su djeci izdata svjedočanstva o završenoj osnovnoj školi gdje piše *bošnjački jezik*, koji kao takav ne postoji ni u Ustavu Bosne i Hercegovine, niti u Ustavu Republike Srpske. Istovremeno djeci srpske nacionalnosti izdata su svjedočanstva na kojima piše srpski jezik.

U cilju provjere žalbenih navoda Ombudsmeni Bosne i Hercegovine uputili su dana 24.6.2015. godine akt Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, Republičkom pedagoškom zavodu i Osnovnoj školi „Milan Rakić“ u Doboju.

S tim u vezi zaprimljeni su slijedeći odgovori:

- Dana 03.07.2015. godine akt Republičkog pedagoškog zavoda pod brojem 07/2.01/01-342/15 od 26.07.2015. godine u kojem je navedeno:

*„...Članom 7. Ustava Republike Srpske je regulisao da su službeni jezici Republike Srpske: jezik srpskog naroda, jezik bošnjačkog naroda i jezik hrvatskog naroda. Službena pisma su ćirilica i latinica. Članom 12 Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 84/08, 71/09, 104/11 i 33/14) regulisano je da se nastava u osnovnom i srednjem obrazovanju i vaspitanju izvodi na službenim jezicima konstitutivnih naroda, uz korištenje oba službena pisma, ćirilice i latinice. Nastavnim planom i programom za osnovno obrazovanje i vaspitanje („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 74/14) naveden je predmet jezik sa fus notom * da je to jezik konstitutivnog naroda u skladu sa članom 7. Ustava Republike Srpske (jezik bošnjačkog naroda, jezik hrvatskog naroda)....“.*

- Dana 14.08.2015. godine zaprimljeno je izjašnjenje Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, akt broj 07.04/052-4709/15 od 08.07.2015. godine, u kojem se, između ostalog navodi:

„...Opšti okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini ni u jednom svom članu ne navodi pitanje naziva jezika konstitutivnih naroda, odnosno ne definiše pitanje upotrebe i naziva zvaničnih jezika u Bosni i Hercegovini. Aneks I Ustava BiH navodi međunarodne sporazume o zaštiti ljudskih prava koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Jedan od tih sporazuma je i Evropska povelja o regionalnim i manjinskim pravima. Međutim, jezik bošnjačkog naroda ne spada u kategoriju regionalnih i manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini, već je jedan od tri službena jezika na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. U Ustavu Republike Srpske eksplicitno je utvrđeno : „Službeni jezici Republike Srpske su: jezik srpskog naroda, jezik hrvatskog naroda i jezik bošnjačkog naroda... Prema tvorbenim pravilima srpskog jezika, od „srpski narod“ izvodi se ekvivalentan naziv „srpski jezik“, od „hrvatski narod“ izvodi se ekvivalentan naziv „hrvatski jezik“, a od „bošnjački narod“ moguće je jedino izvesti naziv „bosnjački jezik“, a nikako nije moguće izvesti naziv „bosanski jezik“. Naziv bošnjački jezik odgovara nazivu bošnjački narod.“

*U Nastavnom planu i program objavljenom u Službenom glasniku Republike Srpske broj 74/14, u tabelarnom pregledu koji se nalazi u Prilogu 1, u koloni "nastavni predmet" pod rednim brojem jedan, stoji "Srpski jezik", dok je pod rednim brojem dva prazna crta i riječ jezik sa jednom zvjezdicom, a ispod teksta stoji objašnjenje zvjezdice koje glasi: "*Za nastavu na jeziku konstitutivnog naroda u skladu sa članom 7. Ustava Republike Srpske (jezik bošnjačkog naroda, jezik hrvatskog naroda).*

Iz gore navedenih razloga, da se ne bi narušavala gramatičko-tvorbena pravila, odnosno da se nebi navodio naziv bošnjački jezik koji je jedini prema gramatičko-tvorbenim pravilima srpskog jezika moguć prema sintagmi "bošnjački narod", u Nastavnom planu je stavljena zvjezdica sa datim obrazloženjem. Škole su u svom radu dužne da se pridržavaju važećih propisa."

2. Ž-SA-06-854/15

Dana 10.09.2015. godine zaprimljena je žalba Udruženja građana povratnika Opštine Zvornik. U žalbi je navodeno: *da se početkom nove školske godine, djeci povratnika na području Opštine Zvornik, koji izučavaju nacionalnu grupu predmeta po planu i programu Tuzlanskog kantona (prema sporazmu entiteskih i kantonalnih ministarstava obrazovanja iz 2004. godine) onemogućava da svoj jezik nazivaju bosanski jezik, već im se nameće da naziv jezika prema kako navode instrukcijama Pedagoškog zavoda RS i Ministarstva obrazovanja RS treba nazvati bošnjački jezik.*

Podnosiocima žalbe navode *kako roditelji djece smatraju da je ovo napad na identitet, pravo na jezik i diskriminacija i kršenje ljudskih prava i prava djeteta, radi čega bojkotuju nastavu dok im se ne vrati pravo na bosanski jezik.*

U žalbi se navodi *da su roditelji djece područnih škola Liplje, Snagovo, Divič, Kula Grad, Kamenica i Križevići donijeli jednoglasan zaključak da će bojkotovati nastavu dok im se ovaj problem ne riješi i omogući pravo na bosanski jezik i da su spremni i na građansku neposlušnost i blokadu magistralnih puteva, ukoliko se nastave kršiti njihova ljudska prava.*

Nadalje se ističe *„da budući da nije bilo nikakvih izmjena zakona ili ustava koji se tiču ove problematike, a da je došlo do promjena naziva jezika, smatraju da je opisano postupanje demonstriranje sile na ranjivoj povratničkoj populaciji čime se kako navode krše osnovna ljudska prava, pravo na bosanski jezik i identitet, pravo na obrazovanje, prava djece, posebno ističući činjenicu da uslijed nastale situacije djeca ne pohađaju nastavu”.*

U cilju provjere žalbenih navoda Ombudsmani Bosne i Hercegovine uputili su dana 25.09.2015. godine akt Ministarstvu prosvjete i kulture RS i Pedagoškom zavodu RS.

Zaprimljeni su slijedeći odgovori:

- Dana 13.10.2015. godine akt Republičkog pedagoškog zavoda broj 07/2.01/01-641-443/15 od 07.10.2015. godine u kojem je navedeno:

“...Ne možemo zanemariti činjenicu da je učenicima bošnjačke nacionalnosti omogućeno da izučavaju maternji jezik, ne samo sporazumom "entitetskih i kantonalnih ministara obrazovanja iz 2004. godine" na koji se pozivaju u svojoj žalbi, kako vi navodite, nego i Ustavom Republike Srpske i Nastavnim planom i programom za osnovnu školu. Ustavom Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 21/92 – Prečišćeni tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05), članom 7. Definisano je da su službeni jezici u Republici Srpskoj: jezik srpskog naroda, jezik bošnjačkog naroda i jezik hrvatskog naroda,

kao i da su službena pisma ćirilica i latinica, dok je NPP-om definisan fond časova ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 74/14).".

- Dana 30.10.2015. godine akt Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske akt broj 07.041/052-6215-1/15 od 12.10.2015. godine u kojem je istaknuto: U Ustavu Republike Srpske eksplicitno je utvrđeno :

„Službeni jezici Republike Srpske su: jezik srpskog naroda, jezik hrvatskog naroda i jezik bošnjačkog naroda... Prema tvorbenim pravilima srpskog jezika, od „srpski narod“ izvodi se ekvivalentan naziv „srpski jezik“, od „hrvatski narod“ izvodi se ekvivalentan naziv „hrvatski jezik“, a od „bošnjački narod“ moguće je jedino izvesti naziv „bosnjački jezik“, a nikako nije moguće izvesti naziv „bosanski jezik“. Naziv bošnjački jezik odgovara nazivu bošnjački narod.“

*U Nastavnom planu i program objavljenom u Službenom glasniku Republike Srpske broj 74/14, u tabelarnom pregledu koji se nalazi u Prilogu 1, u koloni "nastavni predmet" pod rednim brojem jedan, stoji "Srpski jezik", dok je pod rednim brojem dva prazna crta i riječ jezik sa jednom zvjezdicom, a ispod teksta stoji objašnjenje zvjezdice koje glasi: "*Za nastavu na jeziku konstitutivnog naroda u skladu sa članom 7. Ustava Republike Srpske (jezik bošnjačkog naroda, jezik hrvatskog naroda).*

Iz gore navedenih razloga, da se ne bi narušavala gramatičko-tvorbena pravila, odnosno da se nebi navodio naziv bošnjački jezik koji je jedini prema gramatičko-tvorbenim pravilima srpskog jezika moguć prema sintagmi "bošnjački narod", u Nastavnom planu je stavljena zvjezdica sa datim obrazloženjem. Škole su u svom radu dužne da se pridržavaju važećih propisa."

3. Ž-SA-06-13/16

Dana 08.01.2016. godine Ombudsmani za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Institucija ombudsmana) su na osnovu saznanja iz medija da učenicima bošnjačke nacionalnosti Srebrenici na kraju prvog polugodišta nisu izdate đачke knjižice, po službenoj dužnosti otvorili predmet pod brojem: **Ž-SA-06-13/16**. Naime, brojni mediji u Bosni i Hercegovini obavili su da je razlog neizdavanja đачkih knjižica izučavanje bosanskog jezika, kao i da je usmenom direktivom Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske direktoru Prve osnovne škole u Srebrenici sugerisano da se učenicima ne dijele đачke knjižice.

U cilju provjere žalbenih navoda Ombudsmani Bosne i Hercegovine uputili su dana 08.01.2016. godine akt Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske i Javnoj ustanovi Prva osnovna škola Srebrenica.

S tim u vezi zaprimljeni su slijedeći odgovori:

1. Dana 27.01.2016. godine akt JU „Prva osnovna škola“ Srebrenica, akt broj 62-01/16 od dana 20.01.2016. godine u kojem se navodi:

„Tim povodom obavještavamo Vas da je Škola postupila na osnovu usmenog naređenja Ministarstva prosvjete i kulture RS. Naime, Ministarstvo je, putem telefonskog poziva, naredilo da se knjižice ne dijele do daljnog, a da se uspjeh učenika u učenju i vladanju saopšti, učenicima na roditeljskom sastanku iz odjeljenskih knjiga“.

2. Dana 10.03.2016. godine akt Ministarstva prosvjete i kulture Republike srpske, akt broj 07.041/052-109/16 od dana 13.01.2016. godine, u kojem se, između ostalog, navodi:

„...U Ustavu Republike Srpske eksplicitno je utvrđeno : „Službeni jezici Republike Srpske su: jezik srpskog naroda, jezik hrvatskog naroda i jezik bošnjačkog naroda... Prema tvorbenim pravilima srpskog jezika, od „srpski narod“ izvodi se ekvivalentan naziv „srpski jezik“, od „hrvatski narod“ izvodi se ekvivalentan naziv „hrvatski jezik“, a od „bošnjački narod“ moguće je jedino izvesti naziv „bosnjački jezik“, a nikako nije moguće izvesti naziv „bosanski jezik“. Naziv bošnjački jezik odgovara nazivu bošnjački narod.“ U Nastavnom planu i program objavljenom u Službenom glasniku Republike Srpske broj 74/14, u tabelarnom pregledu koji se nalazi u Prilogu 1, u koloni “nastavni predmet” pod rednim brojem jedan, stoji “Srpski jezik”, dok je pod rednim brojem dva prazna crta i riječ jezik sa jednom zvjezdicom, a ispod teksta stoji objašnjenje zvjezdice koje glasi: “*Za nastavu na jeziku konstitutivnog naroda u skladu sa članom 7. Ustava Republike Srpske (jezik bošnjačkog naroda, jezik hrvatskog naroda). Iz gore navedenih razloga, da se ne bi narušavala gramatičko-tvorbena pravila, odnosno da se nebi navodio naziv bošnjački jezik koji je jedini prema gramatičko-tvorbenim pravilima srpskog jezika moguć prema sintagmi “bošnjački narod”, u Nastavnom planu je stavljena zvjezdica sa datim obrazloženjem. Roditelji učenika bošnjačke nacionalnosti koji izučavaju tzv. “nacionalnu grupu predmeta” izrazili su svoj stav da ne žele da se u pedagošku dokumentaciju upiše naziv jezika utvrđen Ustavom Republike Srpske, te da neće preuzeti đачke knjižice i svjedočanstva u koja bude upisan naziv jezika utvrđen Ustavom Republike Srpske. Škole su dužne da se u svom radu pridržavaju važećih propisa. S obzirom na navedeno, škole su, do postizanja dogovora, postupile na način da su usmeno roditeljima i učenicima saopštile zaključne ocjene na prvom polugodištu školske 2015/2016. godine.”

4. Ž-BL-06-359/16

Institucija ombudsmena za ljudska prava primila je dana 07.06.2016. godine žalbe roditelja bošnjačke nacionalnosti čija djeca pohađaju nastavu u JU OŠ „Meša Selimović“ u Janji povodom problema oko upisivanja naziva predmeta „Bosanski jezik“ u pedagošku dokumentaciju škole.

Podnosioci žalbe navode da *direktor škole insistira na upisivanju predmeta „Jezik bošnjačkog naroda“ i pored odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 26.05.2016. godine po ovom pitanju. Podnosioci žalbe navode da se osjećaju kao žrtve diskriminacije na etničkoj osnovi, jer Srbi svoj jezik mogu nazivati kako hoće a Bošnjacima se nameće ime jezika koje oni ne prihvataju. Radi navedenog, osjećaju da se prema njima ne postupa na ravnopravan način pa traže zaštitu svojih prava od nadležnih institucija.*

U prilogu žalbe dostavljeni su dokazi da je *pedagoška dokumentacija škole u proteklih 13 godina sadržavala naziv „Bosanski jezik“, da je takav naziv upisivan u knjižice i tokom školske 2013/14, 2014/15 i 2015/16 godine pa čak i na zadnjem polugodištu, da je sada problem nastao kod svjedočanstava za učenike 9. razreda zbog upisa u srednje škole koji je već počeo, da postoji neujednačena praksa u poređenju sa drugim školama sa povratničkom populacijom kao npr. u Kozarcu, Srebrenici, Vrbancima, da zbog svega ispaštaju djeca, što predstavlja povrede obaveza države u zaštiti najboljeg interesa djece, preuzetih u skladu sa Konvencijom UN-a o pravima djeteta.*

U cilju provjere navoda iz žalbe, ombudsmeni su dana 09.06.2016. godine uputili zahtjev za izjašnjenje Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, na koji do dana izdavanja ove preporuke nije stigao odgovor.

Nalaz i mišljenje ombudsmena

Činjenično stanje utvrđeno u postupku istrage, navode podnosioca žalbe, izjašnjenja odgovornih javnih organa te dostavljenu relevantnu dokumentaciju, ombudsmeni su cijenili u svjetlu domaćeg relevantnog zakonodavstva, kao i međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koji se primjenjuju u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine.

U pogledu naziva jezika konstitutivnih naroda, i sa tim vezanog problema izdavanja zvaničnih dokumenata i uvjerenja, postoji neujednačena praksa u zemlji, iako ravnopravno korištenje sva tri službena jezika u BiH predviđaju ustavi, ali i niži pravni akti.

Ustav Republike Srpske predviđa da su službeni jezici u Republici Srpskoj jezici srpskog, hrvatskog i bošnjačkog naroda, a službena pisma ćirilica i latinica, a Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, kao i Statut Brčko Distrikta predviđaju da su službeni jezici hrvatski, bosanski i srpski, a službena pisma ćirilica i latinica. Članom 2 stav 4 Ustava Bosne i Hercegovine propisano je da sva lica u Bosni i Hercegovini uživaju prava i slobode predviđene Ustavom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim sporazumima bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući i po osnovu jezika.

Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka¹ propisuje da svako ima pravo na obrazovanje, koje treba biti besplatno bar u osnovnim i nižim školama. Osnovno obrazovanje je obavezno, a tehničko i stručno obrazovanje treba biti svima podjednako dostupno na osnovu njihove sposobnosti. Obrazovanje je osim Univerzalnog deklaracijom o pravima čovjeka, zagarantovano i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima².

Dakle, efikasan i kvalitetan obrazovni sistem je svojevrstan stub modernog demokratskog društva.

Polazeći od principa najboljeg interesa djeteta, te obaveze svih nadležnih organa u Bosni i Hercegovini da u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine i ustavima entiteta, osiguraju primjenu međunarodnih standarda ljudskih prava, uz potpuno uvažavanje principa jednakog postupanja i nediskriminacije, institucija Ombudsmena za ljudska prava je odlučila preduzeti sve neophodne mjere na rješavanju ovog problema, što obuhvata postupak istraživanja i utvrđivanja činjeničnog stanja, komunikaciju sa nadležnim javnim tijelima, saopštenja za javnost³, sastanke i posjete licu mjesta te donošenje meritornih odluka i upućivanje preporuka po pojedinačnim navodima iz žalbi.

U konkretnim predmetima evidentno je da su građani uputili žalbe koje se odnose na ostvarivanje prava na obrazovanje i samim tim na rad institucija i organa zaduženih za obezbjeđenje kvalitetnog funkcionisanja obrazovnog sistema, te način na koji je u nastavnim evidencijama obrazovnih ustanova Republike Srpske, kao školski predmet, označavan Bosanski jezik. Takođe je ustanovljeno da se u pojedinim primjerima jezik bošnjačkog naroda označava uz fusnote i uz doslovno citiranje ustavne odredbe kao „jezik bošnjačkog naroda“ a za druge narode se tvori naziv jezika kao npr. „srpski jezik“ ili „hrvatski jezik“ što predstavlja različito postupanje, bez prihvatljivog opravdanja.

Ombudsmeni prvenstveno podsjećaju nadležne organe da su dužni preduzeti konkretne mjere da se svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogući jednak pristup obrazovanju, što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta. U suprotnosti sa uspostavljenim međunarodnim i domaćim pravnim okvirom, rezultati istrage pokazuju da postoji neujednačena praksa u pogledu nazivanja jezika kojim govore pripadnici jednog konstitutivnog naroda ne samo između dva entiteta, nego i u okviru samih entiteta, da takva praksa otežava i onemogućava upis u više stepene obrazovanja i dalji proces školovanja, što znači da zbog nemogućnosti postizanja političkog dogovora ili administrativnih barijera u konačnici ispaštaju djeca, što predstavlja direktno kršenje Konvencije o pravima djeteta⁴, pa ombudsmeni u skladu sa svojim ovlaštenjima iz člana 32. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i člana 2. stav 2) Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, daju

¹ Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka, Član 26.

² Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima Član 13.

³ Kao npr <http://ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=326&lang=SR> od 25.02.2015. i <http://ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=497&lang=SR> od 08.06.2016. godine.

⁴ Koju je Bosna i Hercegovina ratifikovala 01.09.1993. godine

P R E P O R U K U

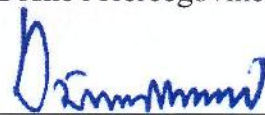
Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske

1. da bez odlaganja preduzme neophodne mjere kako bi se osigurao ravnopravan tretman sve djece u školama na teritoriji Republike Srpske u pogledu nazivanja maternjeg jezika, uvažavajući nalaze iz ove Preporuke;
2. da u roku od 30 dana, počev od dana prijema ove Preporuke, obavijesti Ombudsmene BiH o postupcima i rokovima za preduzimanje mjera na realizaciji ove preporuke

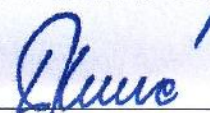
Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke

1. da u skladu sa svojim mandatom koordinacije između nadležnih kantonalnih ministarstava obrazovanja, preduzme sve neophodne mjere kako bi djeci iz Republike Srpske bio omogućen nesmetan upis u srednje škole na području Federacije BiH, dok se sporno pitanje naziva jezika ne riješi, uvažavajući nalaze iz ove Preporuke;
2. da u roku od 30 dana, počev od dana prijema ove Preporuke, obavijesti Ombudsmene BiH o postupcima i rokovima za preduzimanje mjera na realizaciji ove preporuke

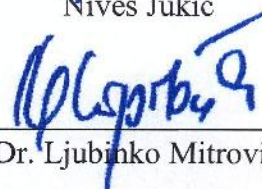
Ombudsmeni za ljudska prava
Bosne i Hercegovine:

Mr. sci. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

Dostaviti:

4x Podnosiocima žalbi (kontakt podaci u spisu)

2x Naslovu

1x U spis